

PEDAGOGIK MAHORAT'

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

MAXSUS SON (2021-yil, MAY)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

PEDAGOGIK MAHORAT
Ilmiy-nazariy va metodik jurnal
2021, MAXSUS SON

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qatorini bilan ch'op qilish
pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar qatorini bilan
bo'lgan zururuiynashlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan
2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti
Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy
Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinnbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakjewa Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy
Universiteti, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Mayassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)
(Ukraina)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi,
(Ukraina)

Tadjixodjayev Zokiro'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Maxtor Razmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'ravjeva Darmonoy Saidjonova, filologiya fanlari doktori, professor

Durdijev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Qahhorov Otobek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

**ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО
Научно-теоретический и методический журнал
2021, СПЕЦИАЛЬНЫЙ ВЫПУСК**

Журнал включен в список обязательных выпусков ВЛК при Кабинете Министров Республики Узбекистан на основании Решении ВЛК от 29 декабря 2016 года для получения учёной степени по педагогике и психологии.

Журнал основан в 2001г.

Журнал выходит 6 раза в год

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации

Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.
e-mail: ped_mahorat@umail.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Ализов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор
Заместитель главного редактора: Навруз-заде Бахтиёр Нигматович – доктор экономических наук, профессор
Ответственный редактор: Хамраев Алижон Рузикулович – доктор педагогических наук (DSc), доцент

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экологических наук

Бегимкулов Узакбай Шамилькулович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасапович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрахимов Холбай Ибрахимович, доктор педагогических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилловна, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Каххаров Сидик Каҳхарови, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Чубакова Вера Петровна, PhD (Психология) (Киев, Украина)

Тоджикоджев Закирходжа Абдулсаттарови, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтар Рахматови, доктор физических наук, профессор

Ураева Даирмоной Сайджановна, доктор физиологических наук, профессор

Дурдыев Дурдыумурод Калиандарови, доктор физиологических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Олимов Ширинбай Шарифови, доктор педагогических наук, профессор

Киймов Нижон Содикоевич, доктор педагогических наук, профессор

Каххаров Отабек Сидикоевич, доктор экологических наук (DSc)

Shuhrat QURBONOV
Buxoro davlat universiteti
fakultetlararo jismoniy madaniyoti
sport kafedrasi o'qituvchisi

YOSH BASKETBOLCHILARNI JISMONIY TAYYORLASH VA UNING MOHVATI

Maqolada yosh basketbolchilarning jismoniy faoliyatini oshirib borish bosqichlari va qo'llaniladigan yuklamalar hajimi orqali yosh sportchilarni tarbiyalash yo'llari ko'rsatib o'tilgan va ulardagi Kalit so'zlar: ta'lim, umumiy jismoniy tayyorgarlik, maxsus jismoniy tayyorgarlik, jismoniy qobiliyat, jismoniy sifat.

В статье рассказывается о том, как пренировать юных спортсменов через этапы подготовки, физической активности и общий физический уровень их зарплат.

Ключевые слова: образование, общая физическая подготовка, специальная физическая подготовка, физические способности, физические качества.

The article describes how to train young athletes through the stages of improving the physical activity of young basketball players and the scope of their downloads.

Key words: education, general physical training, special physical training, physical ability, physical quality.

Kirish. Yosh basketbolchilarni jismoniy tayyorlash sport mashg'ulotlarining eng muhim tarkibiy qismlaridan hisoblanib, organizmni har tomonlama rivojlantrish, sog'iqliqi mustahkamlash, jismoniy qobiliyatlarini takomillashtirish va tayyorgarlikning barcha boshqa turlari uchun mustahkam funkstional bazai yaratishga yo'naltirilgan jarayon sifatida tushuniadi.

Asosiy qism. Zamonaviy basketbolda jismoniy tayyorgarlikka yuksak talablar qo'yildi. Buni quyidagi omillar bilan izohlash mumkin:

1. Sportdagi yutuqlarning o'sib borishi har doim sportchidan jismoniy qobiliyatlar rivojining yangi darajasini talab qiladi;

2. Jismoniy tayyorgarlikning yuqori darajasi mashg'ulot va musobaqa yuklamalarini oshirishning zaruriy sharti.

Qo'llaniladigan vositalarining ta'sir ko'rsatish xususiyati va yo'nalishiga ko'ra yosh basketbolchilarning jismoniy tayyorgarligini umumiy jismoniy tayyorgarlik (UJT), yordamchi hamda maxsus jismoniy tayyorgarlik (MJT) guruuhlariga bo'lib o'rGANILADI.

Yosh basketbolchilarning umumiy jismoniy tayyorgarligi (UJT) yuksak natijalarga erishish uchun poydevor, zarur asos hisoblanadi. U quyidagi vazifalarni hal etishga qaratilgan.

1. Yosh basketbolchilarning organizmining funksional imkoniyatlarini oshirish.

2. Jismoniy siätlar kuch, tezkorlik, chidamlilik, epchilik va egiluvchanlikni rivojlantrish.

3. Yosh basketbolchilarning organizmining jismoniy rivojlanishidagi nuqsonlarini yo'q qilish.

Yosh basketbolchilarning yordamchi jismoniy tayyorgarligi maxsus jismoniy qibiliyalarni rivojlantrishga yo'naltirilgan samarali faoliyat uchun zarur bo'lgan funksional asosni yuzaga keltirishga mo'ljallanadi. U maxsus yo'nalishga ega bo'lib, quyidagi vazifalarni hal etishga qaratilgan:

1. Yosh sportchilarning tanlangan sport turiga xos harakat faoliyatlarida namoyon bo'ladijan funksional imkoniyatlarini rivojlantrish.
2. Organizmning yuqori darajadagi maxsus yuklamalarga chidamliligi qobiliyatini takomillashtirish.
3. Tikanish jarayonlarining kechish shidatini ortirishi.

Yosh sportchilarning maxsus jismoniy tayyorgarligi (MJT) tanlangan sport turi bo'yicha musobaqa faoliyatining xususiyatlari qo'yadigan talablarga qat'iy rioya qilingan holda jismoniy qibiliyalarni rivojlantrishga qaratilgan.

Yosh basketbolchilarni maxsus jismoniy tayyorlash quyidagi vazifalarni hal etadi.

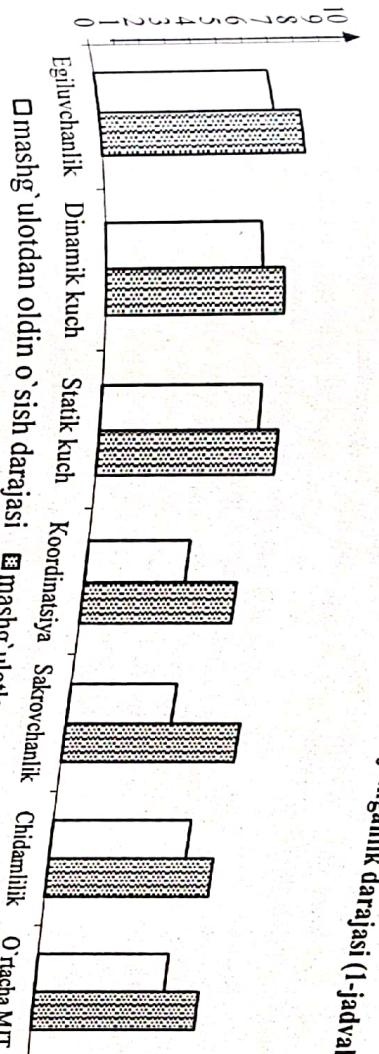
- tanlangan sport turi uchun xos bo'lgan jismoniy qobiliyatlarini takomillashtirish;
- tanlangan sport turi bo'yicha muvoftaqiyatlari texnik-taktik takomillashtuv uchun zarur bo'lgan harakat ko'nikmalarni chuqurlashtirib rivojlantrish;
- ixtisoslashtirilgan mashqlarni bajarishda ko'proq qatnashadigan alovida mushak guruplarini tanlab rivojlantrish;

Yosh sportchilarning MJT harakat ko'nikmalarini tizimidagi eng muhim harakat sifatlarni rivojlantrishga yo'naltiriladi. Shuning uchun maxsus jismoniy tayyorgarlikning asosiy vositalari sifatida musobaqa mashqlari

Muhokamalardan qoladigan jismoniy tayyorgarligi sport ixtisosligi barcha turlari muayyan o'xshashliklarga ega. Yosh sportchilarning jismoniy tayyorgarligi sport ixtisosligi barcha turlari muayyan o'xshashliklarga ega.

Yosh basketbolchilarning mashg'ulotlarida UJT va MJT vositalari nisbatiga qo'yiladgan vazifalar, Sportchilarning ayri paytdagi holatidan kelib chiqib o'zgartiriladi. Mashq ulot jarayonning bosqich va davrlari, Sportchining malakasi oshib borar ekan, MJT vositalarining hissasi ortib, UJT vositalarining hajmi, shuningda muvofiq tarzda kamayib boradi.

Yosh basketbolchilarning mashg'ulotlar davomida jismoniy rivojlanganlik darajasi (1-jadval).

Bundan tashqari, yosh basketbolchilarning jismoniy madaniyatini shakllantirish ham muhim omil hisoblanadi. Shu sababli yosh sportchilarning jismoniy madaniyatini shakllantirish jarayonida shing'ullanuvchilar harakatlarni va ular bilan bog'iqlik bilimlarni o'zlashtiribgina qolmay, o'z jismoniy qobiliyatlarini ham rivojlantiradilar. Hozirgi paytda sportchilarning harakat imkoniyatlarini tawsiyash uchun o'shash bo'lsalarda, lekin bir xil emas. Jismoniy qibiliyatlar, yosh sportchining u yoki bu mushak faoliyati xususiyatlari majmudasidir. Jismoniy tarbiya va sportda sportchilar qobiliyatlarining sifatiga xos xususiyatlar "uchli", "tezkor", "chaqqon", "egiluvchan" degan iboralar o'z aksini topgan.

Hozirgi vaqtida jismoniy qobiliyatarni besh asosiy turga ajratish qabul qilingan: kuch, tezkorlik va muvofiqlash qobiliyatları, chidamkorlik va egiluvchanlik. Ularning har biri harakat faoliyatining har xil turarida xima-xil shakkarda namoyon bo'лади.

1. Harakat - jismoniy qobiliyatlarni yetakchi omili.
2. Qobiliyatlar rivojining harakat faoliyatini rejimiga bog'iqliigi.
3. Jismoniy qobiliyatlar rivojlanishining bosqichliligi.
4. Qibiliyatlar rivojining notejis va geteroxonligi (tunli vaqtga mansubligi).
5. Qobiliyatlar ko'rsatgichlarining qaytariluvchanligi.
6. Jismoniy qobiliyatlarning qaytariluvchanligi.
7. Harakat malakalari va jismoniy qobiliyatlarining o'zaro aloqasi va birligi.

Shu tufayli, yosh basketbolchilarning u yoki bu harakat faoliyatini qay darajada o'zlashtirib olganda qarab tegishli jismoniy qobiliyatlarni yuzaga chiqarish darajasi ham o'zgaradi. Shuning uchun jismoniy tarbiya qobiliyatlarini rivojlantirish tamoyillariga muvofiq ravishda quirishi kerak bo'ladi. Bunda shuni hisobga olish lozimki, jismoniy mashqlarga o'rgatish tamoyillari basketbolchilarda yagona talablarini o'zida aks etadi: ularda har qanday pedagogik jarayon onglik, faoliik va boshqa tamoyillar asosida qurilishi zarur. Ammo mazkur tamoyillarning antoq ro'yobga chiqarilishi hal etilgan vazifaiga muvofiq bo'lishi shart.

Xulosa. Shunday qilib, maksimal yuklamaning haqiqiy ko'rakichlarini shug'ullanuvchilarning mayyan jismoniy holatiga nisbatangina antoqlash mumkin. Albatta, jismoniy qobiliyatlarini rivojlanishida abidha yuklamalarni shug'ullanuvchilarda tegishli tayyorgarlik mavjud bo'lganda, ularning yoshini, abidha xususiyatlarni, shuningdek, yuklamanan ham o'ziga xos jihatlarini e'tiborga olgan, bosqqa tayyilarga riya shuningda, shuningdek, yoki yususiyatlarni shug'ullanuvchilarda tegishli tayyorgarlik mavjud bo'lganda, shunga ko'ra yuklama ish hajmini aniq taqsimlash joiz.

Adabiyotlar

1. “Jismoniý tarbiya va sport to’g’risida”gi Qonun 2000-yil 27-jyun. Xalq so’zi 1-2-bettar.
2. Vardashvili.I.R. Talabalarning ilmiy bilish faoliyati. –Qarshi: “Nasaf”, 2006.
3. Krimov.F.A. Sport sohasidagi ilmiy tadqiqotlar. -Т.: “Zarqalam”, 2004.
4. Гомелский А.И. Техника баскетбола. –М.: “ФИС”, 1966 год.
5. Кожевникова З.А. Тренировка ловкости и быстроты баскетболиста. -М.: “ФСИ”, 1971 год.
6. Qosimov A.Sh., O.T.Rasulov, A.X.Ismatullayev. Basketbol. Toshkent, 1986.
7. Ganchorova O.V. Yosh sportchilarni jismoniý qobiliyyatlarini rivojlanitish. –Т., 2005.
8. Usmonxo’jayev T.S., Xo’jayev F. 1001 o’yn. -Т.: “Ibn Sino”, 1990.